

Representativ demokrati.

”Danmark har fördel mot Sverige i demokratikampen”

De politiska systemen i Sverige och Danmark är i grunden desamma, men de båda länderna har valt delvis olika lösningar. Eftersom det nyligen har hållits val till riksdagen respektive folketinget kan det vara dags att jämföra erfarenheterna. **Olof Petersson och Jørgen Elklit** går igenom punkt efter punkt hur den representativa demokratin fungerar i praktiken.

DN.
DEBATT
20190703

Så har väljarna i Sverige och Danmark sagt sitt och i båda länderna ledde valutslaget till nya regeringskonstellationer. Det ligger nära till hands att jämföra Danmark och Sverige.

Valkretsar

I valen till folketinget respektive riksdagen är landet indelat i valkretsar, i Danmark 10 och i Sverige 29. I genomsnitt finns det cirka 422 000 röstberättigade per valkrets i Danmark mot cirka 258 000 i Sverige. Skillnaden kan delvis förklaras av att Sverige är större och mer glesbefolkat. I Danmark tillförsäkras glesbygdskommuner en relativt starkare representation. Sverige vinner vad gäller strikt proportionalitet i mandatfördelning i förhållande till befolkning, Danmark vinner vad gäller hänsyn till landsbygden.

Oavgjort. 🇩🇰 🇸🇪

Partier

I det danska folketingsvalet juni 2019 hade väljarna 13 partier att välja mellan. Enligt valstatistiken för 2018 års svenska riksdagsval fanns det 26 partier som hade beställt valsedlar och fick röster. Därutöver var det 40 udda partier som fick ströröster. I båda länderna är partier som redan innehar mandat automatiskt berättigade att ställa upp i nästa val. För övriga partier krävs det i Danmark namnunderskrifter från drygt 20 000 röstberättigade. I Sverige räcker det med 1500 namn. En så låg gräns kan vara motiverad i lokala val men knappast på riksnivå. Den låga tröskeln gör att svenska val förvirras av irrelevanta skämtpartier.

Fördel Danmark. 🇩🇰 🇸🇪

Valsedel

Danmark använder det internationellt sett vanliga systemet med en enda officiell valsedel där alla partier och kandidater står förtecknade. I Sverige finns olika sorters valsedlar. Valmyndigheten har bara hand om blanka valsedlar och valsedlar med enbart partinamn. Den vanligaste typen, med både partibeteckning och kandidatnamn, administreras av de politiska partierna. Inför valet 2018 trycktes hundratals miljoner valsedlar, vilket innebär att stort resursslöseri. Partiernas företrädare tvingas också vara på plats inne i vallokalen. Särskilda ställ ska numera finnas för valsedlarna men Sverige har fått kritik från internationella valobservatörer för att valprocedurens integritet inte är tillräckligt garanterad. Härtill kommer att partierna i Danmark

Andelen röstberättigade i Sverige som utnyttjade sin rösträtt i riksdagsvalet 2018 var 87,2 procent. Valdeltagandet i det danska folketingsvalet 2019 var 84,6 procent. Detta är det viktigaste belägget för att den representativa demokratin är fast förankrad i både Danmark och Sverige, skriver artikelförfattarna.

Foto: Janerik Henriksson/TT

inte ställer upp med fler kandidater än vad som är möjligt att välja i respektive valkrets. Det innebär att kandidatutbudet är mer överskådligt än i Sverige.

Fördel Danmark. 🇩🇰 🇸🇪

Nominering och personal

I Sverige är det partierna som bestämmer ordningsföljden mellan kandidaterna. Med undantag för ett mindre antal personvalda ledamöter är det i praktiken partierna som bestämmer vilka personer som ska sitta i riksdagen. I Danmark kan partierna välja mellan flera olika varianter att sätta upp sina kandidater. Väljarna har här betydligt större inflytande. Personliga röstetal spelar stor roll för vem som väljs in. Valkampanjen blir därför mer intensiv, också inom partierna.

Fördel Danmark. 🇩🇰 🇸🇪

Valrörelse

Slutskedet av valrörelsen ser ungefär likadant ut, med utfrågningar och partiledardebatter. Men tiden dessförinnan skiljer sig åt. Sverige har fixa valperioder och därför brukar valrörelsen börja långt i förväg. I Danmark är det statsministern som bestämmer när val ska hållas och valrörelsen varar ofta inte mer än tre, fyra veckor. Det är en öppen fråga vad som är att föredra: en utdragen långsam process som riskerar att bli tråkig eller en kort intensiv valrörelse som riskerar att bli polariserad.

Oavgjort. 🇩🇰 🇸🇪

Valdeltagande

Andelen röstberättigade i Sverige som utnyttjade sin rösträtt i riksdagsvalet 2018 var 87,2 procent. Valdeltagandet i det danska folketingsvalet 2019 var

I båda länderna bidrar det fragmenterade partisystemet till att försvåra regeringsbildningen.

84,6 procent. Jämfört med andra demokratier som inte har röstplikt är det i båda fallen en internationellt sett hög nivå. Detta är det viktigaste belägget för att den representativa demokratin är fast förankrad i både Danmark och Sverige.

Oavgjort. 🇩🇰 🇸🇪

Förtidsröstning

Sverige har på olika sätt försökt att underlätta för väljarna att rösta före själva valdagen. Riksdagsvalet 2018 blev ett rekord, då 44,5 procent av de röstberättigade valde att rösta före valdagen. I Danmark var andelen förtidsröstare bara 8,4 procent, vilket är samma nivå som föregående val. Den frekventa förtidsröstningen bidrar till att höja valdeltagandet i Sverige. Visserligen kan förtidsröstare gå miste om information och argument i valrörelsens slutskede men möjligheten att ”ångerrösta” gör att svenska förtidsröstare alltid kan ändra sig. I Danmark finns inte denna möjlighet.

Fördel Sverige. 🇩🇰 🇸🇪

Rösträkning

I Sverige sker en preliminär rösträkning på valkvällen i varje vallokal. Några dagar senare räknar valnämnden i varje kommun de röster som inte räknats på valkvällen (främst förhandsröster som inte hunnit fram). Alla röster räknas en

andra gång på respektive länsstyrelse. Efter riksdagsvalet 2018 tog det nio dagar innan det officiella valresultatet var klart. I Danmark tog det bara två dagar innan rösterna var färdigräknade, inklusive slutlig sammanräkning och fördelning av personrösterna, som avgjorde vilka kandidater som skulle ta plats i folketinget.

Fördel Danmark. 🇩🇰 🇸🇪

Mandatfördelning

Båda länderna har ett system med fasta valkretsmandat och tilläggsmandat som gör att mandatfördelningen i stort sett sammanfaller med röstfördelningen. Spärren mot småpartier är i Sverige 4 procent och i Danmark 2 procent. Det stora antal namnunderskrifter som krävs för att få ställa upp utgör ytterligare en spärri i Danmark. Efter det senaste valet är åtta partier representerade i den svenska riksdagen och tio i det danska Folketinget. Många åsiktsriktningar är därmed företrädda men i båda länderna bidrar det fragmenterade partisystemet till att försvåra regeringsbildningen.

Oavgjort. 🇩🇰 🇸🇪

Regeringsbildning

Sverige har en unik metod för regeringsbildning med riksdagens talman som huvudansvarig samt obligatorisk omröstning i riksdagen. Från riksdagsvalet den 9 september 2018 gick det över fyra månader innan talmannen kunde föreslå en statsminister som riksdagen tolererade. Danmark tillämpar den gängse metoden för parlamentariska monarkier och som fram till 1975 även gällde i Sverige. Drottningen utnämner formellt statsminister men i realiteten är det utslutande överläggningarna mellan partierna som avgör. Efter folketingsvalet den 5 juni 2019 tog det 22 dagar innan en ny regering hade bildats. I praktiken är det i båda länderna partiernas samarbetsvilja som slutligen avgör regeringsbildningen.

Oavgjort. 🇩🇰 🇸🇪

Resultat: I flera avseenden är det inte så stora skillnader men Danmarks sätt att organisera den representativa demokratin har totalt sett fler fördelar än det svenska systemet. Vår sammantagna bedömning leder till slutsatsen att de danska väljarna har anledning att vara något mer tillfreds än de svenska.

Jørgen Elklit, professor i statskunskap vid Aarhus universitet, ledande expert på valsysteem

Olof Petersson, tidigare professor i statskunskap vid Uppsala universitet

Repliker. DN.se/debatt

”Mer lån till fler är ett ohållbart husbygge”
Martin Hofverberg på Hyresgästföreningen svarar företrädare för bostadsföretaget Veidekke (1/7).

”Migrationsverket duckar sitt ansvar för kompetensutvisningarna”
Caspian Rehbinder, Timbro, svarar Migrationsverkets generaldirektör Mikael Ribbenvik (29/6).

”Sverige är en uppskattad partner i internationella sammanhang”
Slutreplik från försvarsminister Peter Hultqvist (S), (28/6).